

“ ”

Indarkerian esku hartzeko marko hegemonikoek ez diote onik egiten emakumeak suspertzeko prozesuei

Laura Macaya

Urte luzeak daramatza Laura Macayak indarkeria jasan duten emakumeei lagun egiten, arlo instituzionalean, militantzian, bai eta beste justizia-eredu batzuetatik abiatuta ere. Horri guztiari buruzko liburu bat kaleratu berri du: *Gatazka eta abusua ez dira gauza bera* (Katakarak, 2025; itzultzailea: Amaia Astobiza). Euskal Herriko hainbat lekutan aurkeztu zuen maiatzean: hausnarketa deseroso bezain beharrezkoak dakartza.

 DANELE SARRIUGARTE MOCHALES DANI BLANCO / ARGIA CC-BY-SA

Hasteko, liburuaren harreraz galdetu nahi nizuke. Euskal Herrian, behinik behin, harrera beroa jaso du.

Liburuaren harrera oso ona izan da. Orain urte batzuk hasi nintzen Euskal Herrira etortzen, punitibismoaren kritikaz aritzeko, eta hemen oso prest agertu zarete ikuspegi hori jasotzeko. Baina oro har harrera ona izan da kontzientzia-hartze bat tarteko: argi dago orain arte egin denak ez duela berebiziko emaitzarik ekarri. Indarkeria matxistaren intzidentzia apenas aldatu da, eta emakumeen bizitza ez da hobetu; aldiz, sustatu den sisteman, modu sistematikoan jazartzen zaie zaurgarriari, eta zenbait praktikak, hala nola kantzeldazioak eta bazterketa sistematikoak, komunitate

afektibo eta politikoak suntsitzen dituzte.

Gainera, kapitalismoaren krisi bortitz batean gaude: gero eta pobretze handiagoa dago, gero eta komunitate gale- ra handiagoa... Beraz, artikulatzeko eta komunitateei eusteko premia dago, eta indarkeriari heltzeko marko punitiboek, gaur egun dauden bezala, ezin diote horri erantzun. Gainera, ez diete erreparaziorik ematen indarkeria jasan dutenei.

Komunitate, prozesu eta antolakunde mordo bat hautsi dira goitik behera, lotura afektiboak eta politikoak deuseztatu, gatazkak edo konpondu gabeko indarkeriak blokeatu direlako. Horrek arazo handiak dakartza: antolakunde horietan bertan behera uzten dira helburu batzuk

–esaterako, etxebizitzaren aldeko borroka edo auzoko turismoaren kontrakoa–, zeinak ezinbestekoak baitira gizartearen-tzat orokorrean, justizia sozial handiagoa eskuratzeko, eta, batez ere, indarkeria matxista jasan duten pertsonentzat.

Feminismo antipunitibistari lotutako gogoeta mordo bat biltzen dira testuan, baina jakintza hori dena urte luzetako lanaren fruitua da.

Bai, eta ez da lan pertsonala soilik, baizik eta, batez ere, kolektiboa. Izan ere, gaur egun Generan gabiltzan pertsona askok [elkarte bat da Genera, eta indarkeria matxisten lanketa eraldatzailean aritzen gara] aspalditik dihardugu elkarrekin ibilbide profesional eta militantean. Azken 20 urteotan hausnarketa-prozesu oso bat garatu dugu elkarrekin, indarkerien kontuaren harira, hori izan baita gure lanaren eta militantziaren ardatza, feminismoaren eta kartzela-sistemaren aurkako zein errepresioaren aurkako kritikaren markotik. Erresistentzia eta *bullying* asko jasan ostean, gaur egun, antipunitibismoa gero eta zentzuzkoagotzat hartzen dela ikusi dugu.

Genera elkarte aipatu duzu.

Genera antolakunde politiko bat da; gaur egun hor ari naiz lanean, baina kolaboratzaile moduan aritu naiz 2008tik. Hasieran, Generak sexu-lanaren deskri-

minalizazioaren ildoak lantzen zuen beziki; duela hiru urte nik eta beste bi ki-dek elkartearen gidaritza hartu genuen. Gaur egun, sexu-lanaren deskriminalizazioa eta sexu-langileen eskubideen defentsa lantzen ditugu oraindik ere, baina begirada antipunitibista txertatu dugu; sexu-langileen kasua, izan ere, paradigmatikoa da: indarkeria matxistaren bat jasaten dutenean, babes- eta aitortza-zirkuituetatik kanpo geratzen dira. Ez dira "biktima ona", ezta "biktima purua" ere. Lan-arloko boteretzeari, estigmaren aurkako prozesuak eta oinarritzko eskubideen lorpena lantzen ditugu, ukatu egiten baitzazkie, baina, horretaz aparte, indarkeriari heltzeko metodologia ez-baztertzailak, ez-paternalistak eta ez-biktimizatzaileak garatzen ditugu. Nabarmen kriminalizatutako emakumeak izaten dira, ez bakarrik sexu-lanean jarduteagatik, baizik eta ez dutelako betetzeko feminitate zuri eta onberaren rol hegemonikoa. Ama txarraren, emakume txarraren, baliabide publikoen erabiltzaile txarraren estigma jartzeko zaie besteak beste. Funtsean, emakume haustaileak dira, modu sistematikoan zigortzen dituzte haustura horiengatik, eta ez zaie babesik eskaintzen indarkeria jasaten dutenean; aitzitik, kriminalizatu egiten dituzte.

“ ”

Eraldaketa soziala da biderik seguruena guztiontzat

Harrerako eta Indarkeriari arreta emateko udal zerbitzuetan jardun zara Bartzelonan. Zigorren mekanismo hori ikusi izan duzu? Harreran, esaterako, oso nabarmena da. Marko horietan biktima onaren eredu jakin bat nagusitzen da: biktima hain dago jota indarkeriaren eraginez, ez baita gai bere biziari buruzko erabakiak hartzeko. Prozesu horietan biktima-egoera moralizatzen da, eta biktimen izaeraren eta beharren ikuspegi homogeneo bat ezartzen, abantaila ekonomiko, sozial eta sinboliko handienak dituzten emakumeen eredu hartuta. Aurreldiseinatutako prozesu horietan ez da emakume horien autonomia errespetatzen, ezta beren aniztasuna ere, eta espektatibak

betetzen ez dituztenean, biktimaren roletik kriminalaren rolara igarotzen dira. Orduan, printzipioz “emakumeak babesteko” xedea duten marko instituzionaletatik, zigorrak eta errepresaliak ezartzen zaizkie, ez zaie aitortzarik ematen eta auzi moralek inondik ere baldintzatu behar ez litzuketen eskubideak ukatzen zaizkie.

Argi ikusi genuen indarkerian esku hartzeko marko horiek, urte luze-luzetan hegemonikoak izan direnak udal zirkuituetan eta administrazioako zerbitzuetan, berez kaltegarriak direla emakumeentzat beren suspertze-prozesuan eta indarkeriarekiko autonomia garatzeko prozesuetan. Eta orobat ikusi dugu biktima-errudun pareak, marko penalean ez ezik, marko feministan ere aktibatzen dela.

Hortik dator bestelako justizia baten beharra.

Hain zuzen ere, ikasketa eta bizipen horiek denak aintzat hartuta, badira lau bat urte geure marko metodologikoa garatzen hasi ginena, indarkeria matxistei heltzeko erreparaziozko justizietatik eta justizia eraldatzaileetatik, eta emakumeei, kuir pertsonari eta komunitate politiko zein afektiboari lagun egiteko.

Ikusi dugu gaur egungo marko administratibo punitiboetan ez dagoela lekurik sexu-langileek bizi dituzten indarkeria batzuei arretarik eskaintzeko. Eta ez hori bakarrik: ez diete erreparaziorik ematen klase ertaineko emakume zuri eta ideologia kontserbadorekoaren eruditik at dauden eta indarkeria jasan duten emakumeei, esate baterako, disidente politikoei. Halaber, ohartu gara marko punitiboa zabaldu egin dela eta gure komunitate eta sareetara iritsi dela. Eta hortik abiatuta indarkeria matxistei heltzeko lan-metodologia bat garatu dugu, komunitarioa eta feminismo intersektionalean eta justizia eraldatzailean oinarritua.

Zein dira metodologia horren zutarrak?

Justizia eraldatzaileko prozesuen helburua da indarkeria matxistaren atzean dauden harreman sozial zapaltzaileak eraldatzea maila pertsonalean, erlazionalean zein sozialean. Indarkeria ez da pertsonen arteko gatazka gisa ulertzen, jokabide partikularretatik harago doazen eredu zapaltzaileen erreproduktzioak eragindako kalte gisa baizik. Horrek ez du esan nahi kaltea eragin

“ ”

Erresistentzia askoren ostean, antipunitibismoa gero eta zentzuzkoagotzat hartzen da

duenak ez daukala erantzukizunik, baina erantzukizun hori berrosatze komunitarioaren eta erasoak jasan duenari egindako kaltearen erreparazioaren matrizearen barruan ulertu behar da, ez zigor soil gisa.

Guretzat, adibidez, lehentasun bat da borrokan dauden komunitateak indartzea, desegin ez daitezen eta borrokan jarrai dezaten. Horretarako beharrezkoa da prozesu horietan kaltea jasan duen pertsonak parte hartzea, baina baita kaltea eragin duenak ere, eta bi pertsona horiek bere baitan hartzen dituen komunitateak ere bai –erakundea, bizikidetzak-unitatea, lagun-taldea eta abar-. Erantzukizun kolektibo bat gauzatu ahal izateko, kalteak eta loturak sendatzeko eta indarkeria horren kausetan esku hartu ahal izateko.

Oreka zaila dirudi.

Horretarako, noski, albo batera utzi behar ditugu gaur egungo marko nartzisista eta indibidualistak, bestearekiko gorrotoan eta bestearen ezabaketan zentratuak. Aldi berean, tentsio bat dago kalte bat jasan duen pertsona babestearen eta, aldi berean, kaltea eragin duen pertsona ez kanporatzearen artean, baina uste dugu euts dakiokela. Are, guk horretan dihardugu, eta posible da. Tarteke pauso batzuk daude, noski. Guretzat, prozesu horietan garrantzitsua da alderdi guztiei lagun egitea, baina agian modu bereizian egingo da, ze prozesu kolektiboak ezin dira bidearen une orotan egin.

Azalduko zenizkidake pauso horiek, urratsez urrats?

Guk hainbat urrats ezarri ditugu prozesu horretan: komunikazioa, behin-behineko identifikazioa, ikerketa, azterketa eta arriskuen ebaluazioa, eta, horrela, aztertzen ari garen indarkeria-mota edo gatazka-egoera bakoitzerako ibilbide espezifiko bat finkatzen dugu. Ibilbide horietan, metodologia zehatz bat ezartzen dugu erreparazioarako, kaltea eragin duenari ardura hartzen laguntzeko eta komunitatean suspertzeko. Guretzat lehentasunezkoenak dira, behar bada, kontzeptualizazioa eta arriskuen ebaluazioa; egoera ondo ebaluatu ahal izateko, hori da gaur egungo zenbait ikuspegitan ikusten dugun arazo nagusietako bat, egoerak be- reizteko eta mailakatzeko zailtasuna.

Eta zuek nola egiten duzue?

Adierazle batzuk dauzkagu, eta horien arabera neurtzen dugu ea zer arrisku egon daitekeen, ea erasoak egin duen pertsona eraldatzeko zer aukera dagoen, ea zer behar dituen indarkeriari edo dena delako beste egoerari bati aurre egin dion pertsonak, ea zer elementu intersektional irakur ditzakegun, ea zer potentzial duen komunitateak egoerari lagun egiteko... Eta, hori guztia aintzat hartuta, indarkeriari aurre egin dion pertsonari lagun egiten diogu erreparazioa bidean, kaltea eragin duenari erantzukizuna hartzeko bidean eta komunitateari berari, halakorik baldin badago.

Zuen ikuspegitik, zer da erreparazioa?

Batetik, indarkeria jasan duen pertsonaren suspertze indibiduala litzateke,

baina, halaber, indarkeria ahalbidetu edo erraztu duen markoaren gainean eragitea ere bai. Indarkeria ez da kontu interpertsonal hutsa. Marko bat dago, egoera hori osatzea edo gaiztotzea erraztu duena. Maiz modu tamalgarrian esku hartu da, eta egoerak okerrera egin du, eta gu iristen garenerako sekulako kakanahastea dago, ez delako ondo kudeatu, edo ez delako ondo jaso sufritzen ari zen pertsonaren eskaera, edo beste jarrera arduragabe bat nagusitu delako: biktimak dioena egin, eta kito.

Jarrera horrekin oso kritiko ageri zara liburuan ere.

Askotan egiten da, baina arduragabe-keria galanta da. Horrek erakusten du zuk ez daukazula metodologia argi bat, ez daukazula esku hartzeko modu bat, posizionamendu bat. Ez duzu nahi, ez dakizu nola egin, edo ezin duzu, eta, azkeneko biktimaren gain jartzen duzu ardura guztia. Ez diozu esaten: "Begira, lagun egingo dizugu, honako termino hauen arabera, eta esateko daukazu-na entzungo dugu". Horren orde, bere

“ ”

Biktimari lagun egitea ez da guztiari baietz esatea, baizik eta zintzotasunetik jardutea

gain jartzen duzu ez bakarrik bere prozesua, baizik eta komunitatearena eta kalte egin dion pertsonarena, eta zama eutsiezina da hori sufritzen ari den pertsona batentzat. Lagun egitea ez da guztiari baietz esatea, baizik eta zintzotasunetik jardutea, muga etikoekin eta zaintzarekin.

Azken galdera bat. Kontzeptuen zehaztasuna oso garrantzitsua dela argi geratzen da liburuaren izenburuan bertan. Gatazka ez da

abusua. Eta segurtasuna zer da, edo zer ez da?

Segurtasunaren ulerkeria neoliberalak nagusitu da. Gure testuinguruan –zerbitzu publikoak eraisten ari dira, biztanleriaren gero eta geruza gehiago pobretzen ari dira, egoera administratibo irregularrean dauden pertsonak poliziaren jazarpena jasaten dute–, segurtasuna ez dugu lotzen bizileku bat izatearekin, aberastasunaren banaketarekin, zaintza sostengatuekin eta sexu-askatasunarekin. Baizik eta eraso indibidualik ez gertatzearekin.

Segurtasunari eta arriskuari buruzko ulerkeria horiek denek zerikusia dute biktimaren, eraso egin duenaren, oinarritzko arazoaren eta aktibatu behar diren arduren harira daukagun irakurketarekin. Horrek ez du esan nahi ardurarik ezarri ezin izatea, edo babes-neurririk ez ezartzea; baina arriskuaren araberrako irizpideetan oinarritu behar dira, behin-behinekoak eta berrikusgarriak, eta ez dira ezarri behar zigor disimulatu gisa. Eraldaketa soziala da biderik seguruenak guztiontzat. ●